

**Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola**

Tézisfüzet

Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában

Készítette: dr. Mohai Máté

**Témavezető:
Prof. Dr. habil. Nochta Tibor Phd
egyetemi tanár, tanszékvezető**

Pécs, 2017

I. rész (a kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása)

A gazdasági jog területét érintő felelősségi kérdések kutatásának fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni egy olyan, egyik napról a másikra változó jogszabályi környezetben, mint amilyenel ma Magyarországon találkozhatunk. A folyamatos átalakuláson áteső normarendszer persze azt is jelenti, hogy nehéz olyan kutatási eredményeket felmutatni, melyek felett ne járna el hamar az idő. Ennek ellenére az író reméli, hogy művét nem csak a választott jogterületet érintő, pillanatnyi helyzetképnek tekinti majd az utókor. Hogy e vágya teljesül-e, csak a jövő hivatott megmondani.

Jelen mű elkészítése gondolatának csirái egy 2011 őszi beszélgetés során kerültek elültetésre írója fejében. A diskurzus aktívabb részvevője – helyeselhetően – Nochta Tibor Professzor Úr volt, aki arra panaszkodott frissen diplomázott tanítványának és ügyvédjelöltjének, hogy bizonyos, itt bővebben tárgyalni nem kívánt okok miatt nem lesz lehetősége elkészíteni a 2005-ben megjelent, „A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban” című, korszakos művének az időközben életbe lépett új jogszabályoknak megfelelően hatályosított változatát. Természetesen nem gondoljuk, hogy értekezésünk a Mester monográfiájának nyomába léphet, azt azonban talán sikerül elérni, hogy díjazza az igyekezetet.

II. rész (az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei)

Munkánkban a magánjogi felelősség mellett büntetőjogi kérdések boncolgatását is indokoltnak láttuk olyan esetekben, amikor egy-egy, kártérítési felelősséget megalapozó magatartásnak a jogrendszer szankciós zárkövéhez tartozó jogkövetkezményei is lehetnek. Ennek tudható be, hogy a dolgozat címében a „magánjogi felelősség” helyett tudatosan a tágabb, a bűncselekmények elkövetésért való szankcionálhatóságot is megalapozó „felelősség” kifejezést használjuk. Utóbbi cselekmények elsősorban a társasági vagyonnal való – visszaélészerű - rendelkezéshez kapcsolódnak.

Az egyes felelősségi problémákat igyekeztünk differenciálni annak megfelelően, hogy mely társasági szervvel kapcsolatban és a társaság mely létszakában, illetve eljárás keretében (pl. felszámolás, kényszertörlesztés) merülnek fel. Szükségesnek tartottuk felhívni rá a figyelmet, hogy „felelősség” és „helyállási kötelezettség” nem szinonim fogalmak, melyeket sokszor sajnos a jogalkotó sem következetesen használ. Rámutatunk, hogy a fogalmak nem megfelelő használata nem csak az elméleti jogászok fülét bánthatja, de annak a gyakorlatban is nagyon komoly következményei lehetnek.

A korlátozott tagi helytállási kötelezettség, illetőleg a helytállási kötelezettség korlátozhatósága a kártérítési felelősségi jog egyik, elméleti és joggyakorlati nézőpontból egyaránt roppant színes és változatos képet mutató kérdése, ezért e témát jogtörténeti és jogösszehasonlító módszerrel is kutattuk. Látni fogjuk, hogy a tagi helytállási kötelezettség korlátozásának bár uniós vonzéspontjai is vannak, ez a jogterület azonban döntően még mindig a tagállami törvényhozás hatáskörébe tartozik.

III. rész (a tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei)

Bemutatásra került, hogy a jogi személyek tagjai korlátolt vagy korlátlan helytállási kötelezettségére vonatkozó szabályok eltérést nem engedő normák. Kifejtettük, hogy megítélésünk szerint a szabályozás diszpozitivitása ellenére nincsen lehetősége a tagoknak arra, hogy egy, a Ptk. szabályai szerint korlátozott tagi helytállással működő társaság létesítő okiratában korlátlan helytállási kötelezettséget vállaljanak a társaság tartozásaiért. Véleményünket a Ptk. 3:1. § (4) és 3:89. § (1) bekezdésére alapozzuk. A típuskényszerből következik ugyanis az, hogy a társasági formákat meghatározó definíciós szabályok nem tekinthetők eltérést engedő szabálynak, az állam csak az általa meghatározott típusú szervezeteket ismeri el jogi személyként. A létrehozandó gazdasági társaságokat minden esetben a törvényi definíciók alapján kell minősíteni, és ha a definíció szempontjából lényeges elem hiányzik egy adott társaságból, akkor nem lehet azt e társasági formába tartozónak tekinteni. A tagok helytállási kötelezettségének korlátozott vagy korlátlan volta mindenképpen lényeges eleme a törvényi definíciónak. Ha pedig egy társaság egyetlen társasági forma kritériumainak sem felel meg, akkor a cégbíróság meg fogja tagadni a nyilvántartásba vételét, és ezzel megakadályozza az ilyen társaság létrejöttét. A diszpozitivitás, mint főszabály alól a tagi helytállási kötelezettség korlátozott vagy korlátlan volta tehát kivételt jelent, a létesítő okiratok tartalmának meghatározásánál erre figyelemmel kell lenni.

Már az 1875. évi Kereskedelmi Törvényben található kárfelelősségi rendelkezések is segítséget nyújtottak az egyes kereskedelmi társaságok egymástól történő elhatárolásához (kitértünk rá, hogy a K.T. sem tett különbséget felelősség és helytállási kötelezettség között). A felelősségi szabályok már ebben is időben is információt szolgáltattak a társaságokkal gazdasági kapcsolatot létesíteni szándékozóknak arról, hogy milyen vagyonokkal szemben tudnak igényt érvényesíteni, ha a társaság nem teljesítene.

Bemutattuk, hogy *expressis verbis* szabályozás hiányában komoly fejtörést okoz annak a látszólag egyszerű kérdésnek a megválaszolása is, hogy a K.T.-ban szabályozott közkereseti- és betéti társaságok önálló jogi személyiséggel rendelkeztek-e? Az egyes jogirodalmi álláspontok bemutatásán túlmenően a korabeli bírói gyakorlat ismertetése ugyancsak elkerülhetetlen volt ehelyütt, hiszen a döntések nem feltétlenül a többséginek tekintett jogelméleti álláspontot tükrözik vissza.

Az előtársaság által vállalt kötelezettségekért való helytállás ugyancsak vizsgálódásaink tárgyát képezte. Bár az elektronikus cégeljárás korszakában az előtársasági létszakasz szabályozása vesztett jelentőségéből, ennek ellenére a Ptk. megalkotói továbbra is szükségesnek látták a társaságok életének átmeneti állapotára vonatkozó normák fenntartását. Ez persze indokolt is volt, hiszen a társaság létesítésének elhatározása és nyilvántartásba vétele közötti időszak - adott esetben - igen hosszúra is sikeredhet.

A külföldi jogirodalomban találkozhatunk olyan felfogással is, mely szerint a korlátozott tagi helytállási kötelezettség tulajdonképpen egy speciális felelősségbiztosítási

alakzat, biztosító nélkül. E szerint, mivel a tagoknak teljesen mindegy, hogy a magánvagyonuk védelmét a jogszabályi alapon nyugvó korlátozott tagi helytállási kötelezettség jogintézménye, vagy egy biztosítótársasággal megkötött felelősségbiztosítási szerződés garantálja, ezért a kettő közül az olcsóbb megoldást fogják választani, mely - az ilyen jellegű biztosítási szerződések nem túl gyakori voltából kiindulva - a törvény alapján fennálló korlátozott tagi helytállási kötelezettség.

A hitelezői védelem és a közérdek védelme miatt azonban a korlátozott tagi helytállási kötelezettség is csak főszabályként érvényesülhet. A csalárd, a rosszhiszemű és a jogellenes eljárások ugyanis nem oldhatók fel a társaság jogi személyiségében. Azt azonban szükségesnek tartottuk kiemelni, hogy korlátolt tagi helytállási kötelezettséggel működő társaságoknál a felelőségáttörés mindig csak kivételes esetekben kerülhet alkalmazásra. Bemutattuk, hogy utóbbi jogintézmény megítélése nemcsak jogrendszerenként, de egy adott ország jogrendszerén belül is igencsak eltérő tud lenni.

Munkánkban a Ptk.-ban, a Ctv.-ben és a Cstv.-ben található felelőségátviteli tényállásokat is megvizsgáltuk. Bemutatásra került, hogy a készülő új cégtörvény komoly változásokat hozhat ezen a területen (is). A változások irányával igen, azok tartalmával már nem minden tekintetben értünk egyet. Megítélésünk szerint a jogalkotó túl nagy hangsúlyt kíván fektetni a Ptk.-n kívül található szabályok hatályon kívül helyezésére. Több, olyan megoldást is akarva akaratlanul át kíván adni a múltnak, melyre a jövőben is szüksége lenne jogrendszerünknek.

A jogi személyek elkülönült, önálló helytállási kötelezettsége alóli másik kivétel az az eset, amikor személyegyesítő jegyeket magukon viselő jogi személy típusok esetén az adott típusra vonatkozó szabályok írják elő a tagok helytállási kötelezettségét. A kkt. és a bt. mellett bemutatásra került a német *GmbH & Co. KG* (olyan betéti társaság, melynek többnyire egy beltagja van, egy korlátolt felelőségű társaság) is, mely társasági formáció minden további nélkül elképzelhető Magyarországon is.

A vezető tisztségviselők felelőségének magánjogi és büntetőjogi területeit is tárgyaltuk. Mivel egy társaság a vezető tisztségviselőjén keresztül jelenik meg a külvilág felé, ezért utóbbi magatartása mindig kitüntetett figyelmet érdemel a társasági jogi felelőség vizsgálatánál. Szükségesnek tartottuk bemutatni, hogy hogyan alakult a vezetők harmadik személyekkel szembeni felelőségének szabályozása a 2006. évi IV. törvénytől hatályos jogunkig. Rámutattunk, hogy a Ptk. 2016. június 30-ig hatályban volt 6:541. §-át – annak nem túl szerencsés megszövegezése miatt – magunk sem tartottuk fenntarthatónak.

Munkánkban elsősorban a vezető tisztségviselők külső, harmadik személyek irányában fennálló felelőségének bemutatására helyeztük a hangsúlyt, a hitelezővédelemben elfoglalt kiemelkedő helyzetére is tekintettel. Mivel a felelőségáttörés az angolszász jogban komolyabb tradíciókkal bír, mint a kontinentális jogrendszerben, ezért szükségesnek tartottuk helyenként a tengeren-túli jogirodalom és joggyakorlat eredményeit, megállapításait is egybevetni a hazai joggal. A vezető tisztségviselő jogi személlyel szemben fennálló kártérítési felelősége kapcsán kitértünk rá, hogy az ezt megalapozó magatartásokat a büntetőjog sok esetben a hűtlen kezelés tényállásán keresztül szankcionálja.

Bemutatásra került, hogy a társaság fizetésektelenséggel fenyegető helyzete miként hat a vezető tisztségviselő feladataira és ezen keresztül felelőségére. A téma szempontjából megkerülhetetlennek tartottuk a csődbűncselekmény deliktuma néhány kérdésének tárgyalását

is. Rámutatunk, hogy a csődbűncselekmény elkövetői körével kapcsolatos, a vagyonnal való rendelkezési jogosultságra vonatkozó elemzéseket tulajdonképpen feleslegessé teszi a Btk.-ba iktatott, „vagy arra lehetősége van” fordulat, mivel aki a társaság vagyonával rendelkezik, annak nyilvánvalóan erre lehetősége van, így a csődbűncselekmény tettese tulajdonképpen bárki lehet. Több kommentár is a „volt ügyvezetőt” hozza példának azon személyek kapcsán, aki a gazdálkodó szervezet vagyonával rendelkezni ugyan nem jogosult, arra azonban lehetősége van. Bár az ügyvezető a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot érvényesen valóban nem tehet, azonban a tisztánlátás végett fontosnak tartottuk annak rögzítését is, hogy a felszámolás elrendelése a vezető tisztségviselő jogviszonyát *nem* szünteti meg. A vezető tisztségviselő megbízatása megszűnésének az eseteit a Ptk. 3:25. § (1) bekezdése sorolja fel, a felszámolás elrendelése pedig nem szerepel ezek között. Az ügyvezető tehát az esetek döntő többségében a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnéséig e tisztségében marad.

Szintén egy, a 2012. évi C. törvényhez készült kommentárban olvasható, hogy általánosságban a vezető tisztségviselőkkel szemben megfogalmazott igény, hogy az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján járjanak el, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet azonban változtat ezen, ilyenkor már a hitelezői érdekek *elsődlegessége* alapján kötelesek eljárni. Rámattunk, hogy a Gt. 30. § (3) bekezdése még valóban azt mondta ki, hogy a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek *elsődlegessége* alapján kötelesek ellátni. Ehhez képest a Ptk. azonban már csak akkor állapítja meg a tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségét, ha a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *nem vette figyelembe*. A jogszabályhelyhez fűzött indoklás is úgy fogalmaz, hogy a hitelezők akkor érvényesíthetnek kártérítési igényt a vezetővel szemben, ha az a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után *nem vette figyelembe* a hitelezői érdekeket. Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a vezető tisztségviselőnek a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *is* figyelembe kell vennie, elsődlegesen azonban továbbra is a társaság érdekeit szem előtt tartva kell eljárnia, hiszen nincsen olyan rendelkezése a Ptk.-nak, amely eltérne a 3:112. § (2) bekezdésében található szabálytól, mely a társaság érdekeinek elsődlegességét írja elő. A Cstv. 33/A. §-a és a Ctv. 116. § (3) bekezdése, valamint a 118/B. § (1) bekezdése is a hitelezői érdekek figyelembevételéről (de nem azok elsődlegességéről) rendelkezik csupán.

A fentiekre tekintettel érdemesnek tartottuk kitérni röviden arra, hogy az Egyesült Államokban még abban sincs teljes egyetértés a jogirodalomban, hogy a vezető tisztségviselőknek *főszabályként* kinek az érdekeit szem előtt tartva kell ellátniuk ügyvezetési tevékenységüket. Sokan úgy vélik, hogy az ügyvezetés feladata, hogy profitot termeljen a tulajdonosok részére, ezért nemhogy kötelezettségük, de még csak lehetőségük sincsen arra, hogy a társaság tagjainak érdekei mellett más érdekeket is figyelembe vegyenek. Bár utóbbi tekinthető az uralkodó jogirodalmi álláspontnak, ennek ellenére még a legnevesebb akadémikusok között is vannak olyanok, aki szerint a vezető tisztségviselőknek a munkavállalók, harmadik személyek, stb. érdekeit is szem előtt tartva kell eljárniuk. Míg tehát nálunk legfeljebb eltérő felfogások képzelhetőek el a kivételszabály értelmezésével összefüggésben, addig az Egyesült Államokban még a főszabály felállítása is gondot okoz. Az

eltérő álláspontok kialakítását természetesen az teszi lehetővé, hogy nincsen olyan írott jogszabály a tengerentúlon, amely a társaság céljaként – és így az ügyvezetés feladataként – a profitmaximalizálást határozná meg.

A dr. Sárközy Tamás által vezetett bizottság által elkészített új Cégtörvény tervezete nagymértékben érintheti a vezető tisztségviselőkre szabott felelősségátviteli tényállásokat is, azáltal, ha ezek – konkrétan a Ctv. 118/B. §-a, valamint a Cstv. 33/A. §-a - hatályon kívül helyezésre kerülnek. Bemutattuk, hogy a jogalkotó által a fenti tényállásokkal szankcionálni kívánt magatartásokkal szembeni hatékony fellépés a Ptk. keretein belül is megoldható, ehhez azonban a kódex több ponton történő módosítására lenne szükség.

Kitértünk rá, hogy bár a felügyelőbizottsági tagok az ellenőrzési kötelezettségük elmulasztásával vagy nem megfelelő teljesítésével a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felelnek a jogi személlyel szemben, ennek ellenére nem igazán beszélhetünk tényleges szerződésszegésről. Milyen kontraktust is szeghetnének meg a felügyelőbizottsági tagok? Azt rögzíthetjük, hogy az esetek döntő többségében a felügyelőbizottságok tagjai nem kötnek szerződést a jogi személlyel, megbízatásukat a döntéshozó szerv általi megválasztással nyerik el. Akkor hol találhatóak azok az ellenőrzési kötelezettségek, melyek megszegése a jogi személynek kárt okoz? A létesítő okiratban? Nem valószínű, hiszen azokba többnyire csak a Ptk. vonatkozó rendelkezései kerülnek „beemelésre”. Az ügyrendben? Nagyon sok esetben nincs is ügyrend. Akkor pedig marad a Ptk. Talán érdemes lehet elgondolkodni rajta, hogy vajon tényleg indokolt volt-e az ellenőrzési kötelezettség megszegésének jogkövetkezményeit a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerint alakítani. Bemutatásra került, hogy a kontraktuális felelősség szabályainak alkalmazása az ügydöntő felügyelőbizottsági tagok károkozása esetén sem magától értetődő, itt elsősorban a kimentés körében ütközhetünk értelmezési nehézségekbe.

Bemutattuk, hogy az állandó könyvvizsgálók ellenőrzési jogosultságainak jogszabályban történő felsorolása önmagában nem elégséges a rájuk vonatkozó kárfelelősségi szabályok hatékony működéséhez. Adott esetben azt is fontos lenne meghatározni, hogy a könyvvizsgáló a részére a törvényben biztosított ellenőrzési lehetőségek közül melyeket és milyen módon *köteles* igénybe venni feladatai teljeskörű ellátása érdekében.

IV. rész (a munka témaköréből készült publikációk jegyzéke)

_A vezető tisztségviselők felelősségének hitelezővédelmi aspektusairól [GAZDASÁG ÉS JOG 24:(1) pp. 8-14. (2016)]

A gazdasági társaságok tagjainak helytállási kötelezettségéről [MAGYAR JOG 63:(7-8) pp. 450-460. (2016)]

A gazdasági társaság könyvvizsgálójának magánjogi felelősségéről [GAZDASÁG ÉS JOG 24:(10) pp. 12-16. (2016)]

Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában a Kereskedelmi Törvénytől az első társasági törvényünkig [MISKOLCI JOGI SZEMLE: A MISKOLCI EGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK FOLYÓIRATA 11:(2) pp. 111-134. (2016)

A csődbűncselekmény egyes kérdései a fizetéseképtelenségi jog szemszögéből, különös tekintettel a felszámolás elrendelését követő elkövetésre. [JURA 22:(1) pp. 253-262. (2016)]

Adalékok a vezető tisztségviselői felelősséghez: Interjú dr. Mohai Mátéval [ARS BONI 4:(1) pp. 64-68. (2016)]

Változás a vezető tisztségviselői felelősség szabályozásában: Interjú dr. Mohai Mátéval [ARS BONI 4:(2) pp. 71-74. (2016)]

A vezető tisztségviselők felelősségének lehulló lepléről [MAGYAR JOG 62:(9) pp. 506-513. (2015)]

A felügyelőbizottsági tagok jogosultságai és felelőssége [GAZDASÁG ÉS JOG 23:(1) pp. 19-22. (2015)]

A jogi személyek tulajdonosi ellenőrzése [GAZDASÁG ÉS JOG 22:(11) pp. 9-14. (2014)]

Felelősségátvitel, felelősségátörés az új Ptk.-ban. [In: Miskolczi Bodnár Péter , Grad-Gyenge Anikó (szerk.) "Megújulás a jogi személyek szabályozásában" - tanulmányok az új PTK köréből . 258 p. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2014. pp. 243-258. (Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum; 9.)

Helytállás az előtársaság által vállalt kötelezettségekért [In: Ádám Antal (szerk.) PhD Tanulmányok 13. . 422 p. Pécs: PTE ÁJK Doktori Iskola, 2014. pp. 231-250.]

A jogi személyek vezető tisztségviselői által elkövetett hűtlen kezelés egyes kérdései az új Polgári Törvénykönyvre is tekintettel [In: Kecskés Gábor (szerk.) Doktori Műhelytanulmányok 2014 . 195 p. Győr: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014. pp. 149-156.]

A tagi felelősségátviteli szabályok változásai tagsági jogunkban [CSŐD FELSZÁMOLÁS VÁLSÁG 3:(1) pp. 29-36. (2013)]

A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházásáért való felelősség szabályozásának alakulása és bírói gyakorlata [In: Nochta Tibor , Fabó Tibor , Márton Mária (szerk.) Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60. születésnapja tiszteletére . 615 p. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2013. pp. 453-468. (ISBN:978-963-642-559-3)]

Megújuló tagi felelősségátvitel társasági jogunkban [In: Koncz István , Nagy Edit (szerk.) Nemzedékek együttműködése a tudományban: PEME IV. Ph.D. - konferencia . 126 p. Konferencia helye, ideje: Budapest , Magyarország , 2012.11.15 Budapest: Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, 2012. pp. 144-152. Gazdaságtudományi szekció]

